

УДК 34.096

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2025.5.9>

ЛІДІЧ Б.В.

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ПОРІВНЯННЯ ПІЛЬГ
ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПИ****ADMINISTRATIVE AND LEGAL SUPPORT AND COMPARISON OF BENEFITS
FOR PERSONS WITH DISABILITIES IN UKRAINE AND EUROPEAN COUNTRIES**

У статті досліджено тему порівняння пільг для осіб з інвалідністю в Україні і у країнах Європи: Німеччині, Франції та Великобританії. Метою автора є аналіз схожості та відмінності пільг в Україні та у країнах Європи, досліджується питання в чому можна взяти приклад і зразок, та які нові можливості Україна може надати своїм громадянам з інвалідністю дивлячись на приклад та досвід таких країн як Німеччина, Франція та Великобританія.

Автор звертає увагу, що через війну кількість людей з інвалідністю зростає, тому необхідно шукати нові можливості удосконалення чинних законів для захисту, надання усєї турботи, допомоги і полегшення життя людей з інвалідністю в Україні. Досвід різних країн може допомогти виявити недоліки або створити нові ідеї для вирішення питань щодо покращення існуючих в Україні можливостей, пільг і допомоги людям з інвалідністю, та впровадження і реалізацію їх державними органами. Підкреслено, що дослідження відкриває нові шляхи до вирішення існуючих недоліків і покращення існуючих прав і основ соціальної захищеності осіб з інвалідністю.

Автор ідентифікує, одним з основних пріоритетів держави має бути саме покращення життя для людей з інвалідністю. Військовослужбовці, що зазнали травми та поранення при службі, цивільне населення через бойові дії також зазнає травм та поранень, кількість осіб з інвалідністю зростає, тому держава має подбати про вдосконалення існуючих пільг і допомоги в Україні для осіб з інвалідністю.

Автор приходять до висновку, що стає більшою необхідністю звернення уваги держави і суспільства на досвід і соціальні права людей з інвалідністю в інших країнах, таких як Німеччина, Франція та Великобританія. Адже допомога і досвід є різним, тому дивлячись на роботу державних органів інших країн, є можливість внесення нових поглядів і ідей до існуючих в Україні можливостей для людей з інвалідністю: пільг, допомоги, захисту та забезпечення прав людей з інвалідністю.

Ключові слова: особи з інвалідністю, соціальний захист, працевлаштування людей з інвалідністю, можливості для людей з інвалідністю у країнах Європи, люди з інвалідністю в Україні, Німеччині, Франції, Великобританії, соціальні послуги, пільги, пільги у країнах Європи, допомога, права людей з інвалідністю в Україні, Німеччині, Франції, Великобританії.

The article examines the topic of comparing benefits for people with disabilities in Ukraine and in European countries: Germany, France and Great Britain. The author's goal is to analyze the similarities and differences of benefits in Ukraine and in European countries, to investigate the question of what can be taken as an example and model, and what new opportunities Ukraine can provide to its citizens with disabilities, looking at the example and experience of such countries as Germany, France and Great Britain.

The author draws attention to the fact that due to the war the number of people with disabilities is increasing, therefore it is necessary to look for new opportunities to improve the current laws to protect, provide all care, assistance and facilitate the lives

of people with disabilities in Ukraine. The experience of different countries can help identify shortcomings or create new ideas for solving issues related to improving existing opportunities, benefits and assistance to people with disabilities in Ukraine, and their implementation and implementation by state bodies. It is emphasized that the study opens up new ways to solve existing shortcomings and improve existing rights and foundations of social security of people with disabilities.

The author identifies that one of the main priorities of the state should be to improve the lives of people with disabilities. Servicemen who have suffered injuries and wounds during service, civilians also suffer injuries and wounds due to hostilities, the number of people with disabilities is growing, so the state should take care of improving the existing benefits and assistance in Ukraine for people with disabilities.

The author concludes that it is becoming more necessary for the state and society to pay attention to the experience and social rights of people with disabilities in other countries, such as Germany, France and Great Britain. After all, assistance and experience are different, so looking at the work of state bodies in other countries, there is an opportunity to introduce new views and ideas to the existing opportunities for people with disabilities in Ukraine: benefits, assistance, protection and ensuring the rights of people with disabilities.

Key words: *persons with disabilities, social protection, employment of people with disabilities, opportunities for people with disabilities in European countries, people with disabilities in Ukraine, Germany, France, Great Britain, social services, benefits, benefits in European countries, assistance, rights of people with disabilities in Ukraine, Germany, France, Great Britain.*

Вступ.

Україна

В Україні існує закон, який передбачує основи права, можливості та соціальний захист для людей з інвалідністю, а також соціальні пільги. Він називається «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» [4]. В Законі прописані гарантії права, можливостей, рівності з усіма громадянами України. Сфери життя соціальна, економічна та політична здійснюються з рівними правами як людей з інвалідністю, так і людьми без інвалідності, тобто рівноправно.

Закон, який відноситься до людини з інвалідністю, має певні критерії, які оцінюють її відношення до цієї категорії громадян. Це є обмежені можливості у русі, несправність основних життєвих функцій, що спричиняє певні обмеження у прояві в навколишньому світі, середовищі. Держава бере на себе відповідальність щодо створення комфортних умов для людей з інвалідністю, забезпечуючи це і регулюючи законом, [5] що містить в собі надання реалізації прав в повному обсязі, як і усіх громадян України, забезпечення пільг та соціального захисту.

Пільги, які передбачені Законом України [1] «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» є наступними: надання державою допомоги; надання пенсій; забезпечення у повному обсязі можливостей і прав, а також їх захист; соціальний захист; компенсаційні виплати; послуги соціального характеру (соціальні послуги); піклування (встановлення опіки); надання та створення реабілітаційних заходів; надання пільг; сторонній догляд, його реалізація та забезпечення [2].

Держава видає людям з інвалідністю посвідчення, що підтверджує статус людини з інвалідністю. Підтвердження дає право на призначення відповідно до законів України соціальної допомоги «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам», «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам». У законі, зазначеному вище, прописані групи та причини інвалідності повнолітніх та неповнолітніх громадян України [3].

Законами передбачено надання окремої довідки для людей з інвалідністю, які не мають права на соціальну допомогу, пенсію. Це закони «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам», «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам». Державні структурні підрозділи, що видають довідки для такої категорії осіб з інвалідністю здійснюють видачу відповідних довідок на безоплатній основі. Це здійснюють виконавчі органи міських рад, районних адміністрацій у Києві, інших містах України. Вказується прізвище, ім'я, по батькові, яка група у особи з інвалідністю і причина групи. Центральний орган виконавчої влади здійснює порядок видачі, форму затвердження довідки. Це забезпечує соціальний захист і відповідної політики тощо.

Пільги для людей з інвалідністю в Україні є наступними:

– Пенсія, або державна соціальна допомога, безплатне придбання ліків для дітей з інвалідністю за рецептами лікарів.

– При амбулаторному лікуванні особи з інвалідністю першої та другої груп відповідно до закону мають право на придбання лікарських засобів з частковою компенсацією їх вартості державою у розмірі 50 відсотків від їх вартості при наявності рецепта від лікаря та амбулаторному лікуванні.

– Безплатні санаторно-курортні путівки забезпечуються особам з інвалідністю і дітям з інвалідністю при відповідних медичних показаннях.

– Позачергове обслуговування в соціальних організаціях та установах, які забезпечують послуги населенню, на підприємствах, в касах міжміського та міського транспорту.

– На безоплатній основі на міському пасажирському транспорті (крім таксі) мають право пересуватися діти з інвалідністю, особи з інвалідністю першої та другої групи, особа яка супроводжує людину з інвалідністю, але не більше однієї особи, а також особа, яка супроводжує дитину з інвалідністю або особу з інвалідністю першої групи за наявності посвідчення, довідки або електронного квитка при автоматизованій системі обліку.

– Законом передбачено окремі випадки надання знижки на 50 відсотків від вартості проїзду залізничного, автомобільного транспорту, річкового, внутрішніх маршрутах (лініях) повітряного транспорту у окремий період року. На це мають право діти з інвалідністю та особа, яка супроводжує дитину з інвалідністю (не більше однієї особи), особа з інвалідністю першої групи і особа, яка супроводжує (не більше однієї особи).

Міністерством соціальної політики, сім'ї та єдності України, органом виконавчої влади [7], передбачені виплати для людей з інвалідністю – особам з інвалідністю та дітям, та їхнім представникам [6].

Особи з інвалідністю I, II, III групи з дитинства, дітям з інвалідністю до 18 років, у медичному висновку яких має бути зазначений конкретний строк, мають право на соціальну грошову допомогу у розмірі від 2361 до 8044 гривень щомісячно.

З урахуванням обмежених фізичних можливостей, законами передбачено реалізовувати механізми з можливостями праці для людей з інвалідністю. Закони і похідні від них підзаконні нормативні акти мають положення, які спрямовують і зобов'язують роботодавців створювати робочі місця для людей з інвалідністю. Роботодавець окремо враховує згідно ч. 6 ст. 24 КЗпП про заборону укладання договору з особою з інвалідністю, яка за медичними показаннями та висновками не може працювати за станом здоров'я.

Німеччина

В Німеччині є закон «Загальний закон про рівне ставлення 2006 року». Законом передбачений захист від дискримінації людей з інвалідністю при працевлаштуванні та на робочому місці. Законні права людей з інвалідністю в Німеччині («компенсація за незручності»), правило «Nachteilsausgleich» – стосуються людей, що пересуваються у візках, мають видимі і невидимі вади інвалідності, труднощі з навчанням, труднощі з роботою, психічні та хронічні захворювання. Права та можливості для людей з інвалідністю, допомога і пільги в Німеччині є наступними [11]:

- медична (спеціальна) допомога;
- страхування на роботі, допомога при пошуку роботи;
- забезпечення допомоги по дому, наймання помічника;
- фінансова підтримка по догляду за дітьми;
- безоплатне користування поїздами та автобусами;
- дострокова можливість виходу на пенсію;
- можливість людям з інвалідністю платити нижчі податки;

В Німеччині фінансова підтримка для людей з інвалідністю залежить від того, чи може людина працювати. Якщо людина з інвалідністю працездатна, може працювати більше 3-х годин на день, надається фінансова надбавка до 35%. Якщо людина з інвалідністю непрацездатна, вона отримує державні виплати. Розмір виплат корегується та індексується згідно зростанню цін на товари та послуги.

Німецька політика щодо турботи про людей з інвалідністю також має певні критерії, за якими людина має право отримувати ті чи інші пільги [13]. Особистий стан особи з інвалідністю визначає, які саме пільги будуть до неї застосовуватися та якими пільгами вона в своєму випадку може скористатися. Держава Німеччина видає «Карту інвалідності» («Schwerbehindertenausweis») для людей з тяжкою інвалідністю (GdV 50 або вище») після реєстрації в державній

підтримці. Людина повинна заповнити форму та разом з усіма медичними довідками передати форму до ("Versorgungsamt") місцевого управління пенсійного забезпечення.

Люди з інвалідністю, де стан інвалідності оцінюється нижче тяжкої (GdV нижчий за 50), також мають можливість скористатися підтримкою яка є необхідною при певних обставинах. В такому випадку людина з інвалідністю має звернутися до консультаційного центру за допомогою.

У Німеччині щомісячна соціальна грошова допомога складається у розмірі від 367 євро на місяць до 563 євро, в залежності від рівня потреб для людини з інвалідністю, які визначаються структурами та органами, що займаються соціальними зобов'язаннями щодо людей з інвалідністю у Німеччині.

Франція

У Франції є Закон про інвалідність, стаття 114, 2005 року. Політика щодо допомоги людям з інвалідністю у Франції називається РСН та DCP [12] (компенсація за інвалідність). Міністерство соціальних справ, охорони та прав жінок Франції надає фінансову допомогу людям з інвалідністю. Головною метою є соціальна інтеграція та посилення незалежності людей з інвалідністю. Активне та цілісне життя, завдяки полегшенню доступу до необхідних послуг, обладнання, необхідних допоміжних засобів. При Міністерстві охорони здоров'я у Франції діє Департаментський будинок для людей з інвалідністю (MDPH), де можуть надати інформацію та підтримку. MDPH людям з інвалідністю надає консультації та фінансову допомогу. Допомога людям з інвалідністю, передбачені законами у Франції, має 4 форми, вони є наступними:

1. Доступність послуг і певних продуктів. Державні та приватні суб'єкти, згідно Європейському акту про доступність (2019 року набрав чинності), повинні гарантувати доступність послуг і певних продуктів. Стаття 9 Конвенції про права людини вимагає про фізичну доступність до будівель та в цілому навколишнього середовища для людей з інвалідністю.

2. Вирішення проблем робочої зайнятості для людей з інвалідністю. Законодавство Франції з 1987 року передбачає встановлення обов'язкової квоти працевлаштування для будь-якого роботодавця, який має щонайменше 20 працівників, 6% працівників з інвалідністю. Над проблемою неповної зайнятості людей з інвалідністю займається державний орган який називається «Agefiph», куди роботодавець повинен сплатити внесок у випадку, якщо він не виконує квоти (Охорона здоров'я на робочому місці у Франції – Атусанте).

3. Культурні норми щодо залучення людей з інвалідністю до участі у різних культурних заходах. Для людей з інвалідністю у Франції проводять регулярні мистецькі заходи. У Перших Паралімпійських іграх 1960 року в Римі Франція брала участь, та у кожних зимових та літніх Паралімпійських іграх. 1992 року Франція була країною, що проводила Зимові Паралімпійські ігри.

4. У Франції є Регіональна міжпрофесійна група сприяння працевлаштуванню та інвалідності, яка спеціалізується на працевлаштуванні та підтримці людей з обмеженими можливостями. Асоціація інтеграції та професійної і людської реінтеграції інвалідів (ANRH) у Франції займається підтримкою зайнятості, професійній реабілітації людей з інвалідністю.

Підтримка та фінансова допомога у Франції здійснюється відомчими будинками для людей з інвалідністю та пропонує декілька видів допомоги:

- безкоштовне членство в системі страхування по старості для батьків, які проживають вдома;
- поновлення компенсаційної допомоги;
- професійне навчання, профорієнтація;
- персоналізоване навчання по проекту;
- компенсаційна допомога по інвалідності;
- направлення до медико-соціальної служби або закладу;
- допомога дитині з інвалідністю на освіту;
- допомога для дорослих людей з інвалідністю;
- картка включення мобільності.

Базова щомісячна соціальна грошова допомога для людей з інвалідністю у Франції складає близько 1033,32 євро.

Великобританія

У Великобританії з 1944 року діє акт, який покладає обов'язки на суспільство щодо покращенню, сприянню, допомозі у реалізації повноцінного життя людей з інвалідністю [8]. Держава приєє покращенню життя людей з інвалідністю.

Потреби людей з інвалідністю стають одним з головних питань і шляхів їх вирішень у Великобританії. Роботодавці мають створювати сприятливо умови для людей з інвалідністю для прийому на роботу, навчання, адаптації робочого місця особи з інвалідністю, просування

по службі, підвищення професійної кваліфікації. Доступ для людей з інвалідністю на державному рівні до товарів, послуг, коштів, забезпечуються державними службами та комерційними структурами. Відмовляти в обслуговуванні, пропонувати послуги поганої або нижчої якості для людей з інвалідністю заборонено.

Транспорт, сфери обслуговування, соціальна допомога, містобудування має бути адаптовано під потреби людей з інвалідністю. В Сполученому Королівстві враховують потреби людей з обмеженими можливостями, тому соціальні ідеї та проекти реалізуються згідно потреб усього населення. У Великобританії також існує організація інвалідів, завдання якої полягає в тому, щоб надати людям з інвалідністю житло, інформацію про права, засоби реабілітації, навчання, доступний відпочинок, роботу, за потреби допомога особистого помічника, послуги якого оплачує держава. Також в Великобританії існують і формуються спеціальні групи підтримки, які вчать відстоювати свої права громадян з інвалідністю.

The Equality Act у 2010 році визначив юридичний термін для людей з інвалідністю. У Великобританії The Equality Act 2010 встановлює, що є інвалідністю і захищає від дискримінації людей з інвалідністю, але не надає автоматичного права на державну фінансову допомогу.

Державна допомога людям з інвалідністю у Великобританії є наступною [9]:

– Особа з інвалідністю має право на Персональний незалежний платіж PIP (Personal Independence Payment), якщо вона потребує допомоги у повсякденному житті чи руховій активності а також фінансова допомога при безробіттю через вплив на здоров'я і працездатність її інвалідності.

– Дитина з інвалідністю має право на отримання Персонального незалежного платежу (PIP) [10] та Child Disability Living Allowance – фінансову допомогу для дітей, які страждають на розумові, хронічні, фізичні захворювання або інвалідність.

– Особа з інвалідністю, яка не може працювати (інвалідність обмежує працювати повністю або частково) має право отримувати пільгову фінансову допомогу Universal Credit. Виплати Universal Credit звільняє від обов'язків пошуку роботи а також є пільговою допомогою на відміну від PIP. Також пільгова допомога і її отримання залежить від того, чи особа з інвалідністю у шлюбі, якщо так, то при високих доходах партнера, або якщо вони мають заощадження, що перевищують певну суму, впливає на право отримання фінансової пільги від Universal Credit.

– Надання Міністерством праці та пенсій Великобританії додаткових коштів особам з інвалідністю, які потребують не менше 35 годин на тиждень догляду та допомоги.

– Для осіб з інвалідністю, які страждають на фізичну або розумову інвалідність, і які є старше 66 років, Міністерство праці та пенсій Великобританії надає допомогу доглядальниці.

У Великобританії люди з інвалідністю можуть претендувати на обов'язкову лікарняну виплату у розмірі від 29,20 до 118,75 фунтів стерлінгів на тиждень, тобто від 134 до 544 євро на місяць. Розмір виплат визначається в залежності від важкості стану і наскільки він серйозно впливає на життєздатність людини.

Постановка завдання. Соціальні послуги є частиною заходів поліпшення життя людей, особливо такої вразливої групи громадян України, як люди з інвалідністю. Тому, як і в Україні, так і в країнах Європи Німеччині, Франції та Великобританії має бути курс на поліпшення і вдосконалення існуючих пільг та можливостей для людей з інвалідністю. Шляхом порівняння та зіставлення можна визначити, де є можливість розвитку та реалізації закону «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» державним центральним органом виконавчої влади з питань праці та соціальної політики, Міністерством охорони здоров'я України, органами місцевого самоврядування, міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади, громадськими організаціями інвалідів. Аналіз існуючих пільг для людей з інвалідністю у країнах Європейського Союзу дає можливість для виникнення нових ідей щодо новітнього втілення і їх використання у реальній діяльності виконавчих органів держави.

Зауважено, що нажаль через війну кількість людей з обмеженими можливостями зростає, тому першочергово усунення реальних пробілів та запровадження додаткових нових соціальних можливостей, допомоги і пільг в Україні є як ніколи актуальними.

Результати дослідження. Дослідили адміністративно-правове забезпечення пільг для людей з інвалідністю в Україні та країнах Європи, ознайомились з пільгами для людей з інвалідністю в країнах Європи. Визначили в чому Україна може взяти приклад з країн Європи в категорії пільг та у адміністративно-правовому забезпеченні соціального захисту та пільг для осіб з інвалідністю.

Висновки. В усіх країнах від суспільства та держави мають бути максимально докладені зусилля для покращення життя людей з інвалідністю. Надання пільг, соціальних послуг і допомоги в Україні полегшують життя людей з особливими потребами, може дати змогу людям з інвалідністю жити максимально, як це можливо, повноцінне життя. Як і кожна з країн в Європі, наприклад таких як Німеччина, Франція, Великобританія, де дбають про своїх громадян з обмеженими можливостями, Україна також може реалізовувати нові ідеї і проводити вдосконалення соціальної допомоги для громадян і мати гарний фундамент для щасливішого життя людей з інвалідністю в Україні. Україна забезпечує соціальний захист особам з інвалідністю, з'являється дедалі більше зручностей для людей з інвалідністю в інфраструктурі, в фізичній доступності в навколишньому середовищі і в будинках. Держава у період воєнного стану продовжує забезпечувати пільги, пенсії та виплати. Зростання цін на продовольчі та непродовольчі товари та сталі і незмінні в сумі виплати і пенсії для людей з інвалідністю є сильним недоліком, держава зобов'язана слідкувати щоб усі потреби громадян з інвалідністю були задоволені через пільги та пенсії гідно, і сума виплат має збільшуватись пропорційно до зростанню цін на товари та послуги, тому що усі громадяни мають право на гідне життя у своїй країні. Опираючись на досвід Німеччини про корегування та індексацію виплат згідно зростанню цін на послуги і товари, Україна може це застосувати в своїй країні. Україна може також застосувати і виконувати Статтю 9 Конвенції про права людини на рівні закону про права і їх захист для людей з інвалідністю в Україні, як у Франції, в якій вимагається дотримання доступності у навколишньому середовищі та будівель для людей з інвалідністю, а також фізичну доступність, на рівні з усіма громадянами. Великобританія має досвід, при реалізації соціальних ідей та проєктів також враховуються і потреби людей з інвалідністю і доступність для них, щоб потреби усього населення були задоволені, відповідні дії мають запроваджуватися державою і в Україні. Потрібно працювати над забезпеченням прав людей з інвалідністю, створювати кращі умови і безбар'єрність, стимулювати дбайливе ставлення до людей з інвалідністю в суспільстві, збільшувати пільги і виплати для гідного життя у своїй країні.

Список використаних джерел:

1. Про пільги для людей з інвалідністю в Україні <https://www.rv.gov.ua/pilgi-dlya-osib-z-invalidnistyu>
2. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 №322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
3. Деякі питання щодо законів і прав людей з інвалідністю <https://www.hsa.org.ua/blog/osoblyvosti-pratsevlashtuvannya-osib-z-invalidnistyu-obov-yazky-ta-prava-robotodavtsya>
4. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні : Закон України від 21.03.1991 № 875-мєXII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>
5. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні : Закон України від 21.03.1991 № 875-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>
6. Про допомогу людям з інвалідністю в Україні <https://www.msp.gov.ua/otrymuvacham-soc-pidtrymky/osobam-ta-dityam-z-invalidnistyu>
7. Про закони соціальної захищеності та державні органи, які займаються вирішенням соціальних питань людей з інвалідністю. <https://utog.org/vazhliva-informacziya/yaki-organi-derzhavivirishuiut-socialni-pitannia-liudej-z-invalidnistiu>
8. Оформлення інвалідності та деякі питання щодо людей з інвалідністю у Великобританії. <https://www.enableme.com.ua/ua/article/invalidnist-u-velikobritanii-ak-oformiti-ta-aki-pil-gi-9439>
9. Про соціальну допомогу та права людей з інвалідністю у Великобританії. <https://www.moneyhelper.org.uk/en/benefits/benefits-if-youre-sick-disabled-or-a-carer/what-disability-and-sickness-benefits-can-i-claim>
10. Про Персональний незалежний платіж PIP у Великобританії. <https://www.gov.uk/pip>
11. Законодавство по захисту людей з інвалідністю у Німеччині. <https://disabilityin.org/global-directory/germany>
12. Про компенсаційну допомогу по інвалідності у Франції (DCP). <https://www.service-public.gouv.fr/particuliers/vosdroits/F14202?lang=en>
13. Про підтримку від держави для людей з інвалідністю в Німеччині. <https://handbookgermany.de/en/disability>

Дата першого надходження рукопису до видання: 22.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 10.09.2025

Дата публікації: 25.09.2025